

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA WE WROCŁAWIU**

50-413 Wrocław, ul. Walońska 3-5
tel.(071)344 65 87, (071)34 05 920, fax (071)34 05 922
e-mail: wroclaw@uokik.gov.pl

RWR 61-32/08/ZR

Wrocław, 30 października 2008 r.

DECYZJA RWR 70/2008

Na podstawie art. 26 ust.1 w związku z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. z 2007 r., nr 50, poz. 331 ze zm.) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. *w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Dz. U. z 2007 r., nr 134 poz. 939), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko przedsiębiorcy **Iwonie Ficek zam. w Wałbrzychu** prowadzącej **Przedszkole Niepubliczne „Pod Akacją” w Wałbrzychu przy ul. Kuracyjnej 5**

- działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, **uznaje się za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów**, stosowanie przez ww. przedsiębiorcę we wzorcu umowy dotyczącym sprawowania opieki nad dzieckiem p.n. „Umowa”, postanowień, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964r. *Kodeks postępowania cywilnego* (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z zm.):

- § 6 ust.1: *„Zleceniobiorca zastrzega sobie prawo do zmiany stawek z tytułu czesnego oraz z tytułu odpłatności za żywienie proporcjonalnie do zmiany kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu spowodowanych wzrostem cen stosowanych przez dostawców mediów (energia elekt. „gaz „woda), świadczeń komunalnych (opłaty i daniny lokalne, wywóz śmieci itp.), wzrostem kosztów żywienia” w zw. z § 6 ust.2: „ O zmianie opłat Zleceniobiorca będzie powiadamiał Zleceniodawcę na podstawie pisemnej informacji wywieszanej na tablicy ogłoszeń najpóźniej na 14 dni przed terminem, od którego będą one obowiązywać”;*
- § 6 ust.3: *„Zmiana opłat nie będzie dokonywana częściej niż raz na kwartał i nie będzie stanowić zmian umowy. w zw. z § 6 ust.4: „Zmiana opłat będzie obowiązywać strony od pierwszego dnia następnego miesiąca do dnia wywieszenia informacji o zmianie opłat na tablicy ogłoszeń”;*
- § 8 ust.2: *„Zleceniobiorcy przysługuje prawo rozwiązywania umowy bez zachowywania terminu wypowiedzenia w przypadku zwłoki przez Zleceniodawcę w płatności opłat za jeden miesiąc”;*
- § 9 ust.1 *„Umowa wygasa jeżeli nieobecność dziecka trwa nieprzerwanie 14 dni i jest nieusprawiedliwiona przez Zleceniodawcę”;*

i nakazuje się zaniechania jej stosowania.

UZASADNIENIE

W związku z działaniami Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów [zw. dalej także Prezesem Urzędu] związanymi z kontrolą wzorców umownych stosowanych przez przedszkola niepubliczne, wrocławska Delegatura Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeprowadziła czynności kontrolne dotyczące działalności m.in. przedsiębiorcy Iwony Ficek prowadzącej przedszkole Niepubliczne „Pod Akacją” w Wałbrzychu, Prezes Urzędu w toku postępowania wyjaśniającego wstępnie ustalił, iż działalność przedsiębiorcy może odbywać się z naruszeniem przepisów prawa uzasadniającym wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W związku z tym - Postanowieniem nr 122/2008 z dnia 25 kwietnia 2008 r. - Prezes Urzędu, wszczął z urzędu postępowanie w sprawie podejrzenia stosowania przez wymienionego przedsiębiorcę, praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o której stanowi art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1) ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. z 2007 r. Nr 50, poz. 331 ze zm.) [zw. dalej także ustawą *o ochronie (...)*] polegającej na zamieszczeniu we wzorcu umownym oznaczonym nazwą „Umowa” następujących zapisów:

- § 6 ust.1: *„Zleceniobiorca zastrzega sobie prawo do zmiany stawek z tytułu czesnego oraz z tytułu odpłatności za żywienie proporcjonalnie do zmiany kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu spowodowanych wzrostem cen stosowanych przez dostawców mediów (energia elekt. „gaz „woda), świadczeń komunalnych (opłaty i daniny lokalne, wywóz śmieci itp.), wzrostem kosztów żywienia” w zw. z § 6 ust.2: „ O zmianie opłat Zleceniobiorca będzie powiadamiał Zleceniodawcę na podstawie pisemnej informacji wywieszanej na tablicy ogłoszeń najpóźniej na 14 dni przed terminem, od którego będą one obowiązywać”;*
- § 6 ust.3: *„Zmiana opłat nie będzie dokonywana częściej niż raz na kwartał i nie będzie stanowić zmian umowy. w zw. z § 6 ust.4: „Zmiana opłat będzie obowiązywać strony od pierwszego dnia następnego miesiąca do dnia wywieszenia informacji o zmianie opłat na tablicy ogłoszeń”;*
- § 8 ust.2: *„Zleceniobiorcy przysługuje prawo rozwiązywania umowy bez zachowywania terminu wypowiedzenia w przypadku zwłoki przez Zleceniodawcę w płatności opłat za jeden miesiąc”;*
- § 9 ust.1 *„Umowa wygasa jeżeli nieobecność dziecka trwa nieprzerwanie 14 dni i jest nieusprawiedliwiona przez Zleceniodawcę”;*

które są postanowieniami umownymi wpisanymi na podstawie art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone.

Ponadto — zgodnie z punktem 2. Postanowienia nr 122/2008 — Prezes Urzędu zaliczył w poczet dowodów materiały (14 kart) uzyskane podczas wymienionego wyżej postępowania wyjaśniającego (nr sygn. RWR 403-2/08/ZR).
(dowód: karta 2-3)

I. Prezes Urzędu ustalił następujący stan faktyczny:

1. Uczestnik postępowania:

System oświaty w Polsce obejmuje – zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (tj. Dz.U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 ze zm) – przedszkola, które mogą być zarówno placówkami publicznymi, jak i niepublicznymi (art. 5 ust. 1 ww. ustawy). Jak wynika wprost z preambuły do wymienionej ustawy o systemie oświaty, „oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa”. Świadczenie przez

przedszkola edukacji w ramach systemu oświaty jest zatem usługą o charakterze użyteczności publicznej, co potwierdza również wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 5 lutego 2003 r., sygn. akt XVII Ama 36/02, w uzasadnieniu którego Sąd stwierdza m. in., iż przedmiotem działania szkoły niepublicznej są usługi o charakterze użyteczności publicznej, tj. edukacja. Status przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów potwierdza również w odniesieniu do osób prawnych organizujących lub świadczących usługi o charakterze użyteczności publicznej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., sygn. akt III SK 22/04.

Zgodnie z przepisem art. 4 pkt 1 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* ilekroć w ustawie jest mowa o przedsiębiorcy rozumie się przez to przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. *o swobodzie działalności gospodarczej* (Dz.U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095), a także osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Uczestnik postępowania – Iwona Ficek zam. w Wałbrzychu, jako osoba fizyczna świadcząca usługi edukacyjne o charakterze użyteczności publicznej, jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a) ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów* prowadzącym działalność pod nazwą Przedszkole Niepubliczne „Pod Akacją” w Wałbrzychu, polegającą na prowadzeniu niepublicznego przedszkola na podstawie wpisu do ewidencji szkół i placówek niepublicznych prowadzonej przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha. (dowód: karta 4-5).

2. Zasady działania Przedszkola Niepublicznego „Pod Akacją” w Wałbrzychu określono w opracowanym przez przedsiębiorcę Statucie, w którym zamieszczono m.in. postanowienia regulujące wzajemne prawa i obowiązki: prowadzącego Przedszkole i jego pracowników, a także konsumentów korzystających z usług Przedszkola (dowód: karta 9-23). Ponadto, w związku z prowadzoną działalnością w wyżej wymienionym zakresie przedsiębiorca stosuje w obrocie z konsumentami wzorzec umowy pn. „Umowa”, który zawiera m.in. następujące postanowienia:

- § 6 ust.1: *„Zleceniobiorca zastrzega sobie prawo do zmiany stawek z tytułu czesnego oraz z tytułu odpłatności za żywienie proporcjonalnie do zmiany kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu spowodowanych wzrostem cen stosowanych przez dostawców mediów (energia elekt. „gaz „woda), świadczeń komunalnych (opłaty i daniny lokalne, wywóz śmieci itp.), wzrostem kosztów żywienia”* w zw. z § 6 ust.2: *„ O zmianie opłat Zleceniobiorca będzie powiadamiał Zleceniodawcę na podstawie pisemnej informacji wywieszanej na tablicy ogłoszeń najpóźniej na 14 dni przed terminem, od którego będą one obowiązywać”*;
- § 6 ust.3: *„Zmiana opłat nie będzie dokonywana częściej niż raz na kwartał i nie będzie stanowić zmian umowy. w zw. z § 6 ust.4: „Zmiana opłat będzie obowiązywać strony od pierwszego dnia następnego miesiąca do dnia wywieszenia informacji o zmianie opłat na tablicy ogłoszeń”*;
- § 8 ust.2: *„Zleceniobiorcy przysługuje prawo rozwiązywania umowy bez zachowywania terminu wypowiedzenia w przypadku zwłoki przez Zleceniodawcę w płatności opłat za jeden miesiąc”*;
- § 9 ust.1 *„Umowa wygasa jeżeli nieobecność dziecka trwa nieprzerwanie 14 dni i jest nieusprawiedliwiona przez Zleceniodawcę”*;

(dowód: karta 24-26)

3. W Rejestrze postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone zamieszczono m.in. następujące klauzule:

- poz. 59 „Czesne w następnych latach studiów może ulec zmianie w związku z uzasadnionym wzrostem kosztów ponoszonych przez uczelnię i zostanie ustalone przez rektora zarządzeniem wiążącym strony umowy przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego” ;
- poz. 547 „Zmiana wysokości czesnego w ciągu roku akademickiego, może nastąpić jedynie proporcjonalnie do oficjalnego wskaźnika wzrostu kosztów utrzymania”;
- poz. 643 „Wysokość czesnego może ulegać zmianom w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia”;
- poz. 756 „Uczelnia zastrzega sobie prawo zmiany warunków niniejszej umowy, która nastąpi poprzez zarządzenie Kanclerza Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej w Łodzi, nie wymaga to wypowiedzenia warunków niniejszej umowy. Zarządzenie podane zostanie do wiadomości studentów przez ogłoszenie na tablicy informacyjnej oraz dziekanacie”;
- poz. 850: „Notoryczne nieusprawiedliwione nieobecności ucznia na zajęciach spowodują skreślenie z listy przy obowiązku opłaty czesnego za trwający semestr”;
- poz. 1028: „Opóźnienie uiszczenia należnej wg umowy zapłaty powyżej trzech miesięcy, może powodować rozwiązanie umowy w trybie natychmiastowym z tym, że Użytkownik ma obowiązek niezwłocznego uiszczenia należnej Operatorowi zapłaty liczonej od dnia jej wymagalności. Reaktywacja usługi związana jest z ponownym pobraniem opłaty instalacyjnej”;
- poz.1350: „Towarzystwo może również odstąpić od niniejszej umowy ze skutkiem natychmiastowym w przypadku, gdy Partycypant opóźni się powyżej 14 dni z wpłatą: a) którejkolwiek z rat określonych w par. 2 pkt. 3; b) dopłaty wynikającej z par. 2 pkt. 4; c) odsetek określonych w par. 2 pkt. 7”.

4. W trakcie postępowania przedsiębiorca w piśmie z dnia 6 czerwca 2008 r., uznał zarzuty zawarte w Postanowieniu Nr 122/2008 oraz przedstawił nowy, zmieniony wzorzec umowy. Przedstawiając propozycję zmian treści kwestionowanych postanowień wskazał, iż w związku z wszczętym postępowaniem zostały one zmienione na postanowienia o treści:

- § 6 ust.1: *„Zleceniobiorca zastrzega sobie prawo do zmiany stawek z tytułu czesnego oraz z tytułu odpłatności za żywienie proporcjonalnie do zmiany kosztów utrzymania dziecka w przedszkolu spowodowanych wzrostem cen stosowanych przez dostawców mediów (energia elekt. „gaz „woda), świadczeń komunalnych (opłaty i daniny lokalne, wywóz śmieci itp.), wzrostem kosztów żywienia”;*
- § 6 ust.2: *„W razie konieczności wprowadzenia zmian w opłatach, o których w § 1 Zleceniobiorca w tym zakresie dokonuje wypowiedzenia umowy w terminie określonym w § 8 ust. 1 umowy. Strony mogą również wprowadzić zmiany co do stawek opłat, na zasadzie zawartego w tym zakresie porozumienia”;*
- § 6 ust.3: *„Wprowadzone zmiany w zakresie odpłatności będą obowiązywały od pierwszego dnia po upływie okresu wypowiedzenia, lub w terminie określonym w zawartym w tej sprawie porozumieniu”;*
- § 8 ust.2: *„Zleceniobiorcy przysługuje prawo rozwiązania umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia, o którym mowa w ust. 1, w przypadku zwłoki w płatności opłat, za okres kolejnych trzech miesięcy”.*
- § 9 ust.1: *„W razie nieusprawiedliwionej nieobecności dziecka w przedszkolu, trwającej nieprzerwanie 14 dni, Zleceniobiorca może dokonać wypowiedzenia umowy w terminie, o którym w § 8 ust. 1”.*

(dowód: karta 27-30)

II. Mając na uwadze zebrany materiał dowodowy, Prezes Urzędu zważył, co następuje:

Zagrożenie interesu publicznoprawnego.

Podstawą do rozstrzygnięcia sprawy w oparciu o przepisy ustawy *o ochronie (...)* jest uprzednie zbadanie przez Prezesa Urzędu, czy w danej sprawie zagrożony został interes publicznoprawny. Stwierdzenie, że to nastąpiło pozwala na realizację celu tej ustawy, wskazanego w art. 1 ust. 1, którym jest określenie warunków rozwoju i ochrony konkurencji oraz zasady podejmowanej w interesie publicznoprawnym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów. Zdaniem Prezesa Urzędu rozpatrywana sprawa ma charakter publicznoprawny, albowiem wiąże się z ochroną interesu wszystkich konsumentów, którzy są lub będą klientami korzystającymi z usług Przedszkola Niepublicznego „Pod Akacją” w Wałbrzychu. Interes publicznoprawny przejawia się także w postaci zbiorowego interesu konsumentów. Innymi słowy - naruszenie zbiorowego interesu konsumentów jest jednocześnie naruszeniem interesu publicznoprawnego. Zatem uzasadnione było w niniejszej sprawie podjęcie przez Prezesa Urzędu działań przewidzianych w ustawie *o ochronie (...)*.

Przesłanki naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1) ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W ramach niniejszego postępowania postawiono przedsiębiorcy zarzut stosowania niezgodnej z prawem praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na zamieszczeniu we wzorcu umownym pn. „Umowa” zapisów, które są postanowieniami umownymi wpisanymi na podstawie art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego* do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone.

Art. 24 ust. 1 ustawy *o ochronie (...)* stanowi, iż „*Zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów*”, natomiast art. 24 ust. 2 określa, iż „*Przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności: 1) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego. (...)*”.

Przedmiotem niniejszego postępowania jest wykazanie, że zakwestionowane przez Prezesa Urzędu zapisy wzorca umownego „Umowa o świadczeniu usług” stosowanego przez Iwonę Ficek zam. w Wałbrzychu, prowadzącą Przedszkole Niepubliczne „Pod Akacją” w Wałbrzychu, przy zawieraniu umów dotyczących sprawowania opieki nad dzieckiem, są tożsame z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnymi wyrokami Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do Rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego*, m.in. pod pozycjami: 59, 547, 643, 756, 850 i 1350. Tak więc, aby określone zachowanie mogło zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów konieczne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek:

- 1. bezprawne działanie przedsiębiorcy godzące w interes konsumentów,**
- 2. ww. działanie narusza zbiorowe interesy konsumentów.**

Zbiorowe interesy konsumentów podlegają ochronie przed działaniami przedsiębiorców, które są sprzeczne z prawem, tj. przepisami określonych aktów prawnych a także sprzeczne z zasadami współzycia społecznego i dobrymi obyczajami.

Jak wspomniano wyżej, zgodnie z art. 24 ust. 2 pkt 1) ustawy *o ochronie (...)*, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców

umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego*.

Należy w tym miejscu wskazać, iż wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej. **Kontroli abstrakcyjnej wzorca jako takiego (art. 479³⁶ — 479⁴⁵ k.p.c.) dokonuje się niezależnie od tego, czy postanowienia wzorca były, czy też nie były zastosowane przy konkretnej umowie.** Kontrola taka obejmuje klauzule pojedyncze lub zbiorowe (cały wzorzec lub jego fragment). Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Art. 479⁴³ *k.p.c.* rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 *k.p.c.* Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w w/w rejestrze jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy **elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego.** Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych. Powyższe stanowisko Prezesa Urzędu zgodne jest z orzecznictwem Sądu Najwyższego, który w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r. (sygn. akt III SZP 3/06) stwierdził, iż „(...) *stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów (...)*”. W uzasadnieniu do powyższej uchwały Sąd uznał m.in., że „(...) *praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów art. 23a u.ok.ik. [obecnie art. 24] obejmuje również przypadki wprowadzania jedynie zmian kosmetycznych polegających na przestawieniu wyrazów lub zastąpieniu jednych wyrazów innymi, jeżeli tylko wykładnia postanowienia pozwoli stwierdzić, że jego treść mieści się w hipotezie zakazanej klauzuli. Stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru godzi przecież tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej, co wpisana do rejestru (...). Przyjęta powyżej rozszerzająca wykładnia art. 23a u.ok.ik. znajduje również uzasadnienie w dyrektywach 93/13 oraz 98/27 a także orzecznictwie ETS dotyczącym zasady efektywności (...)*”.

Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej i stąd niedozwolone będą także takie postanowienia umów, które mieszczą się w hipotezie klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię.

Ad.1.

a) postanowienia dotyczące zmiany wysokości czesnego:

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wielokrotnie kwestionował postanowienia wzorców umów, które przyznawały prawo przedsiębiorcy do podniesienia ceny bez wskazania konkretnej przyczyny oraz bez przyznania konsumentowi jednoczesnego prawa odstąpienia od umowy z odpowiednim terminem wypowiedzenia. Przykładem tego są ww. postanowienia wpisane do Rejestru pod poz. 59, 547, 643 i 756. Sąd uznawał tego rodzaju zapisy za postanowienia o których stanowi art. 385³ pkt 10 kodeksu cywilnego, zgodnie z treścią którego niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie uprawniające kontrahenta konsumenta do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w tej umowie, oraz art. 385³ pkt 20 kodeksu cywilnego, zgodnie z treścią którego niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie przewidujące uprawnienie

kontrahenta konsumenta do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy.

Przykładowo, w uzasadnieniu wyroku z dnia z dnia 5 października 2005 r. sygn. akt XVII Amc 20/05 w sprawie dotyczącej uznania za niedozwolone ww. postanowienia wpisanego do Rejestru pod numerem 643, Sąd stwierdził m.in., że *zakwestionowane postanowienie przyznając Przedsiębiorcy prawo do jednostronnej zmiany wysokości czesnego nie precyzuje okoliczności, w których taka zmiana może nastąpić. Postanowienie to odnosi się wprawdzie do głównego świadczenia konsumenta (wynagrodzenia za świadczone przez Przedsiębiorcę usługi), ale nie zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. O ile Przedsiębiorca ma pełne prawo do podwyższenia wysokości opłat za świadczone usługi w zależności od inflacji i aktualnych kosztów działalności, to nie może on - zastrzegając sobie prawo do zmiany wysokości opłaty na mocy jednostronnej decyzji – naruszać wynikającego z art. 384¹ § 1 Kodeksu cywilnego obowiązku doręczenia wzorca stronie umowy. Zgodnie z ww. przepisem, wzorzec wydany w czasie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym wiąże drugą stronę, jeżeli został doręczony stronie przed zawarciem umowy, a strona nie wypowiedziała umowy w najbliższym terminie wypowiedzenia. Zgodnie z art. 385³ pkt 20 Kodeksu cywilnego za niedozwolone uznaje się te postanowienia umowne, które przewidują uprawnienie kontrahenta konsumenta do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy, bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy. Postanowienia § 10 ust. 10 Statutu upoważniają Przedsiębiorcę do istotnej (10%) zmiany wysokości opłaty obciążającej konsumenta, przy czym zmiana wysokości tej opłaty nie jest uznana za zmianę warunków umowy. Oznacza to, że konsument w przypadku podwyższenia wysokości opłaty nie ma prawa do odstąpienia od umowy, przed wejściem w życie zmienionych warunków świadczenia usługi”.*

Postanowienia § 6 ust.1 i ust.3 Umowy także przyznają przedsiębiorcy możliwość zmiany opłat miesięcznego czesnego oraz zmiany stawek żywieniowych. Czesne stanowi główne świadczenie po stronie konsumenta, a tym samym istotny warunek zawartej przez strony umowy. Sformułowanie zastrzegające możliwość zmian czesnego - pomimo ograniczenia czasowego, iż nastąpi ona nie częściej niż raz na kwartał - nie zapewnia konsumentom poczucia bezpieczeństwa, co do stałości określonych opłat. Powyższe odnosi się także do postanowienia uprawnającego przedszkole do zmian stawek żywieniowych. Należy w tym miejscu wskazać, iż powyższa umowa zawierana jest na stosunkowo krótki okres jednego roku określanego jako „rok szkolny”, a tym samym przedsiębiorca ma możliwość takiego skalkulowania przedmiotowych opłat (zarówno czesnego, jak i stawek żywieniowych) aby osiągnąć zamierzony w danym roku wynik ekonomiczny. Oczywiście jest również fakt, iż w trakcie roku szkolnego zmiana przedszkola jest bardzo utrudniona, w związku z czym rodzice są *de facto* przymuszeni do zaakceptowania nowej stawki. Tak więc, w opinii Prezesa Urzędu, podwyższanie przedmiotowych opłat w ciągu „roku przedszkolnego” powinno być zatem wyjątkiem i nadto opierać się na wymiernym wskaźniku jakim winien być wskaźnik inflacji. Ponadto forma zawiadomienia o wprowadzonych zmianach stawek opłat wyłącznie poprzez zamieszczenie stosownego komunikatu na tablicy informacyjnej także została zakwestionowana. W wyroku z dnia 21.04.2006 r. (sygn. akt XVII Amc 49/05) SOKiK uznał za niedozwolone postanowienie umowne zapis, który następnie został wpisany pod poz. 756 do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone o treści: „Uczelnia zastrzega sobie prawo zmiany warunków niniejszej umowy, które nastąpi poprzez zarządzenie Kanclerza Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej w Łodzi, nie wymaga to wypowiedzenia warunków niniejszej umowy. Zarządzenia podane zostanie do wiadomości studentów przez ogłoszenie na tablicy informacyjnej oraz w dziekanacie”. Kwestionowane zapisy § 6 ust.2 i 4 Umowy również uprawniają przedsiębiorcę do zamieszczania informacji o zmianie wysokości czesnego na tablicy ogłoszeń. Natomiast, zdaniem Prezesa Urzędu, kwestia ta jest istotnym warunkiem umownym, o zmianie którego

rodzice/opiekunowie winni być informowani osobiście, a nie tylko i wyłącznie poprzez tablice ogłoszeń. Ponadto, jeżeli ww. osoby wyrażą zgodę na nowe warunki, musi zostać sporządzony aneks do umowy.

Reasumując, w ocenie Prezesa Urzędu wymienione postanowienia Umowy wywołują te same skutki prawne co przytoczone postanowienia z Rejestru. W związku z tym, mimo różnic w sformułowaniu treści należy uznać je za tożsame z ww. klauzulami Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone na podstawie wyroków Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

b) postanowienia przyznające przedsiębiorcy prawo do jednostronnego rozwiązania umowy bez uprzedniego wezwania do spełnienia świadczenia

W orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwestionowano również postanowienia wzorców umów, na mocy których umowa zostaje rozwiązana ze skutkiem natychmiastowym bez obowiązku wcześniejszego powiadomienia konsumenta w sytuacji np. opóźnienia się klienta z zapłatą świadczenia lub na skutek innych zdarzeń (np. wydłużona nieobecność na kursie / zajęciach). Przykładowo, wydając wyrok z dnia 31.10.2007 r. w sprawie uznania za niedozwolone ww. postanowienia wpisanego do Rejestru pod poz. 1350 (sygn. akt XVII Amc 90/07) o treści: *„Towarzystwo może również odstąpić od niniejszej umowy ze skutkiem natychmiastowym w przypadku, gdy Partycypant opóźni się powyżej 14 dni z wpłatą: a) którejkolwiek z rat określonych w par. 2 pkt. 3; b) dopłaty wynikającej z par. 2 pkt. 4; c) odsetek określonych w par. 2 pkt. 7”*, Sąd podzielił przedstawione w pozwie stanowisko Prezesa Urzędu, że w umowach o charakterze wzajemnym, odstąpienie przez przedsiębiorcę od umowy bez uprzedniego wezwania konsumenta do spełnienia świadczenia jest sprzeczne z art. 491 k.c, który stanowi, że jeżeli jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni dodatkowy termin do wykonania z zagrożeniem, że w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Chociaż powyższy przepis posiada charakter dyspozytywny, to jednak jego treść jest powszechnie stosowana w obrocie gospodarczym i stanowi jeden z jego dobrych obyczajów (art.385¹ § 1 k.c.).

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał tego typu postanowienia za niedozwolone, niezależnie od charakteru działalności przedsiębiorcy. Jako przykład można podać cytowane wyżej klauzule z Rejestru wpisane pod poz. 1028 (dot. wzorca umowy operatora / dostawcy Internetu), z poz. 1350 (dot. wzorca umowy branży mieszkaniowej) czy z poz. 850 (dot. wzorca umowy szkoły prywatnej). W uzasadnieniu do innego wyroku, odnoszącego się do postanowienia z Rejestru z poz. 956 o treści.: *„Bezskuteczny upływ terminu uiszczenia raty czesnego uznaje się za wyrażenie woli rezygnacji ze studiów, jeżeli zaległa rata nie została uiszczona w ciągu czternastu dni od dnia upływu terminu uiszczenia. Rezygnacja wywołuje skutek piętnastego dnia po upływie terminu uiszczenia raty”* (sygn. akt XVII Amc 115/05), Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów stwierdził, że *„Postanowienia zakładające, iż brak raty opłaty za studia jest równoznaczne z rezygnacją ze studiów uznać należy za sprzeczne z art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385³ pkt 9 k.c. jako nadmiernie rygorystyczne i uprawniające pozwaną do zastosowania wobec konsumenta wprost tak dotkliwej sankcji za nieuiszczenie opłaty w terminie jaką jest skreślenie z listy studentów, niepoprzedzone wezwaniem do zapłaty. Założenie, iż brak opłaty uznaje się za wyrażenie woli rezygnacji ze studiów oznacza przyznanie szkole uprawnienia do dokonywania wiążącej interpretacji umowy, poprzez przyjęcie, iż każde zaniechanie studenta w dokonaniu opłaty jest równoznaczne z wolą rezygnacji ze studiów.”*

W opinii Prezesa Urzędu zakwestionowane postanowienia § 8 ust. 2 i § 9 ust.1 „Umowy”, przewidują rozwiązanie umowy w przypadku zalegania z opłatami za jeden miesiąc (a więc tylko za jeden okres roliczeniowy) bez wezwania konsumenta do spełnienia świadczenia w określonym terminie pod rygorem rozwiązania umowy (§ 8 ust. 2), bądź też

zakładają rozwiązanie umowy bez uprzedniego wezwania konsumenta do wyjaśnienia przyczyn dłuższej nieobecności dziecka także w określonym terminie pod rygorem rozwiązania umowy (§ 9 ust.1). Tak więc pomimo różnic w sformułowaniu treści, postanowienia te wywołują te same skutki prawne co przytoczone wyżej postanowienia z Rejestru a w związku z tym są tożsame z cytowanymi wyżej klauzulami niedozwolonymi.

Mając powyższe na względzie, Prezes Urzędu uznał, iż wskazane zapisy umowne mieszczą się w hipotezach wymienionych klauzul wpisanych do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone:

- treść § 6 ust.1 i ust.3 wzorca umownego oznaczonego nazwą „Umowa” w klauzulach z poz. 59, 547, 643 i 756;
- treść § 8 ust.2 i § 9 ust.1 wzorca umownego oznaczonego nazwą „Umowa” w klauzulach z poz. 850, 1028 i 1350.

Ad.2.

W myśl art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy *o ochronie* (...) stosowanie postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Mówiąc o „zbiorowym interesie konsumentów” należy zaznaczyć, iż ustawa *o ochronie* (...) nie podaje jego definicji, wskazując jednak w art. 24 ust. 3, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. O tym, czy naruszony został interes zbiorowy, nie zawsze przesądza kryterium ilościowe, ponieważ niekiedy jeden ujawniony przypadek naruszenia prawa konsumenta może być przejawem często lub nawet powszechnie stosowanej praktyki naruszającej interes zbiorowy.

W niniejszej sprawie bez wątplenia mamy do czynienia z naruszeniem praw licznej grupy konsumentów, wszystkich konsumentów będących klientami przedsiębiorcy, jak i potencjalnych zainteresowanych, którzy mogą zawrzeć z nim umowę w zakresie sprawowania opieki nad dzieckiem. Należy mieć na uwadze, iż z uwagi na specyfikę działalności prowadzonej przez przedsiębiorcę, krąg klientów z którymi w kolejnych okresach zawierane są przedmiotowe umowy, w każdym roku „przedszkolnym” jest inny.

Tak więc, w rozpatrywanym stanie faktycznym zachowanie nie dotyczy interesów poszczególnych osób, których sprawy mają charakter jednostkowy, indywidualny i nie dający się porównać z innymi, lecz mamy do czynienia z naruszonymi uprawnieniami określonego kręgu konsumentów, których sytuacja jest identyczna i wspólna dla całej, licznej grupy obecnych i przyszłych klientów przedsiębiorcy.

Reasumując, skoro wykazano powyżej, iż kwestionowane zapisy wzorca umownego są tożsame z klauzulami wpisanymi do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i naruszają interesy konsumentów – będących klientami przedsiębiorcy, to posługiwanie się nimi w obrocie konsumenckim uznać należy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, określoną w art. 24 ust.2 pkt 1) ustawy *o ochronie* (...).

Dla uznania, iż Przedszkole zaniechało stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na stosowaniu niedozwolonego postanowienia umownego, koniecznym jest wykazanie, iż umożliwiło ono konsumentom, którzy zawarli umowy na podstawie wzorca zawierającego klauzule niedozwolone, podpisanie aneksu wprowadzającego w miejsce tych klauzul zapisy zgodne z prawem, a tym samym zmianę obowiązującego wzorca umowy na niezawierający postanowień naruszających prawa i interesy konsumentów. Dopiero udowodnienie, że Przedsiębiorca zapewnił konsumentom możliwość usunięcia niedozwolonych zapisów, bądź ich zastąpienia postanowieniami

zgodnymi z prawem lub też faktu wygaśnięcia umów zawierających klauzule abuzywne, pozwoliłoby na stwierdzenie zaniechania stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Zgromadzony materiał dowodowy w niniejszej sprawie nie daje jednak podstaw do takiego stwierdzenia.

W piśmie z dnia 6 czerwca 2008 r. przedsiębiorca przedstawił wzorzec umowy z pewnymi zmianami, które jednak w dalszym ciągu stanowią zapisy tożsame z ww. niedozwolonymi postanowieniami z Rejestru.

Postanowienia § 6 ust.2 i ust.3 Umowy nie usuwają zarzutu braku możliwości wypowiedzenia umowy przez rodzica/opiekuna – zapis § 6 ust.2 mówi wyłącznie o o wypowiedzeniu umowy przez przedszkole (zleceniobiorcę), co przy braku powołania innych zapisów wzorca nie wyjaśnia czy rodzic/opiekun w takiej sytuacji był informowany i nie wyraził zgody na powyższe. Prawidłowe byłoby postanowienie zobowiązujące przedsiębiorcę do informowania o zmianie wysokości czynszu z odpowiednim wyprzedzeniem i umożliwiające klientowi wypowiedzenie umowy przed wejściem w życie zmiany stawek opłat. W przedstawionej propozycji zmiany zapisu konsument zaś nie jest informowany o zmianie a przedsiębiorcy służy prawo wypowiedzenia umowy (co doprowadzi do rozwiązania umowy) bez zastrzeżenia, że prawo to służy tylko wówczas jeśli konsument nie wyrazi zgody na zmianę stawek opłat za przedszkole.

Także nowa treść § 8 ust.2 i § 9 ust.1 nie usuwa zarzutów w zakresie tożsamości z ww. postanowieniami niedozwolonymi wpisanymi do Rejestru, tj. braku wezwania do uiszczenia należności lub do wyjaśnień przyczyn nieobecności dziecka. Nowe zapisy wydłużyły jedynie okres po którym przedsiębiorca może rozwiązać umowę.

W tym stanie faktycznym nie jest zatem możliwe uznanie, że Przedsiębiorca zaniechał stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Mając powyższe na uwadze, należało orzec jak w sentencji decyzji.

Stosownie do treści art. 81 ust 1 ustawy *o ochronie konkurencji i konsumentów*, w związku art. 479²⁸ § 2 *k.p.c.*, od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury we Wrocławiu.

*Z up. Prezesa Urzędu
Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Z-ca Dyrektora Delegatury we Wrocławiu
Elżbieta Kołodziej*